

Näkökulmia kansainvälistymi- seen ammatillisessa peruskoulutuksessa

Voitto Nuutinen

Kansainvälisten asioiden koordinaattori
Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Joensuu,
Tekniikka ja Kulttuuri
voitto.nuutinen@pkky.fi

Johdanto

Kansainvälistyminen ammatillisessa peruskoulutuksessa alkoi varsinaisesti vasta 1990 -luvun alkupuolella. Aluksi toiminta oli pientä, vain muutamia opiskelijoita koskevia vaihtoja. Liittyminen Euroopan Unioniin 1995 kiihdytti kuitenkin tarvetta ja vauhtia entisestään. Osa oppilaitosten rehtoreista ja opettajista huomasi että ei enää riitäkään se, että koulutetaan osajia vain oman paikkakunnan tarpeisiin. Ihmiset alkoivat liikkua muutenkin kuin turistikatoilla, työskentelemässä ja opiskele-

massa ulkomailla. Maahanmuutto lisääntyi ja tuotteet liikkuvat helpommin yli rajojen.

Euroopan Unionin koulutusohjelmat ovat luoneet perustan ja mahdollisuuksia kansainvälisen toiminnan toteuttamiselle. Ensimmäisen ohjelmakauden 1995-1999, toisen 2000-2006 ja nyt menossa olevan kolmannen ohjelmakauden 2007-2013 ohjelmat tukevat rahallisesti hankkeita joiden avulla kansainvälistymistä lisätään ja kehitetään vastaamaan EU:n tavoitteita Kööpenhamina-prosessin asettamien painopisteiden mukaisesti. Näitä tavoitteita ovat ammattikoulutuksen vetovoiman ja laadun kehittäminen, yhteisten ammatti-

koulutusvälineiden kehittäminen ja toimeenpano, keskinäisen oppimisen vahvistaminen ja kaikkien ammattikoulutuksen osapuolien ja hyödynsaajien kytkeminen prosessiin.

Eräs EU:n koulutusohjelmista on Leonardo da Vinci jonka kautta tuetaan projekteja, joissa kehitetään eurooppalaisessa yhteistyössä ammatillista perus-, jatko-, ja täydennyskoulutusta. Leonardo-ohjelman käytännön toteuttamisesta vastaa Euroopan komission Koulutuksen ja kulttuurin pääosasto. Suomessa ohjelmasta vastaa opetusministeriö. Leonardo-ohjelman kansallista toimistoa hallinnoi kansainvälisen henkilöväihdon keskus CIMO.

Hankkeiden tavoitteina on ammatillisen koulutuksen kehittäminen, ja niiden liittyminen ammatilliseen perus-, jatko- tai täydennyskoulutukseen sekä koulutuksen ja työelämän yhteistyön lisäämiseen. Leonardo-ohjelmassa ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan kaikkea työelämään tähtäävää koulutusta kaikilla oppilaitostasoilla: toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, aikuiskoulutuskeskukset, ammattikorkeakoulut, yliopistot ja henkilöstökoulutus.

Mitä kansainvälisyys on?

Seuraavaan on koottu keskeisiä teemoja Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän kansainvälisyysuunnitelmasta (2007).

Yhteiskunnallinen näkökulma kansainvälistymiseen

Kansainvälistymisen yhteiskunnallinen näkökulma korostaa suomalaisen osaamis- ja tietotaitotason kohottamista eurooppalaiselle ja kansainväliselle huip-

putasolle. Globaalissa maailmassa voimme menestyä vain yksilöiden luovuudesta lähtevällä organisaatioiden ja yhteisöjen innovatiivisella toiminnalla ja korkeatasoisella osaamisella. Kansainvälistymisen tavoitteena on luoda kansakunnalle edellytykset toimia tasavertaisena osapuolena politiikan, kulttuurin ja tuotannon aloilla. Kansainvälistymisen yhteiskunnallisessa näkökulmassa tarkastellaan myös ulkomaalaisten muutttoa Suomeen. Euroopan Unionin jäsenyys, tutkimuksen, opetuksen ja opiskelun kansainvälistyminen, ulkomaalaisomistus, vapaat työmarkkinat, lähialueyhteistyö, pohjoismainen yhteistyö ja kulttuuriyhteistyö ovat osa kansainvälistymistä ja kansainvälistä toimintaa. Keskeisiä kysymyksiä ovat:

- säilyykö/syntykö riittävästi työpaikkoja,
- toimiiko koulutusjärjestelmä siten, että täällä avautuviin työpaikkoihin saadaan tarpeeksi osaavaa työvoimaa,
- miten julkinen palvelurakenne saadaan kehitettyä riittävän kilpailukykyiseksi ja kustannustehokkaaksi?

Työelämän ja sen kehittymisen näkökulma kansainvälistymiseen

Kansainvälistymisen vaikutus on näkynyt tuotantorakenteen monipuolistumisena ja viennin kohdemaiden lisääntymisenä. Työelämä kansainvälistyy, tavara, pääoma ja työvoima liikkuvat vapaasti EU:n sisällä. On olemassa yhtenäiset sisämarkkinoiden säännöt, laatuvaatimukset ja testaamiset unionin sisällä. EU:n sisällä vallitsee ammatinharjoittamisen vapaus. Ulkomaalaisten omistus suomalaisissa yrityksissä on lisääntynyt samalla kun suomalaiset yritykset ovat etabloituneet ulkomaille. Työelämä tarvitsee palvelukseensa yhä enemmän ja enemmän kansainvälisesti suuntautuneita ja kielitaitoisia henkilöitä. Kulttuurien väli-

nen vuorovaikutus ja yhteistyö lisääntyvät. Työvoima liikkuu. Opiskelu ja tutkinnot tulevat “läpinäkyviksi”, eli ne tunnustetaan “kaikissa” maissa.

Yksilön näkökulma kansainvälistymiseen

Kansainvälistymisessä korostuu yksilöiden näkökulmasta kansainvälinen osaaminen, vuorovaikutus ja sen taidot, kulttuurien tuntemus, kielitaidot, yksilön vapaa liikkuminen, työn saanti ja ammatinharjoittaminen sekä itsensä työllistäminen.

Ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisen tavoitteet

Kansainvälistyminen on toistaiseksi merkinnyt enemmän henkilövaihdon järjestämistä kuin koulutuksen sisältöjen tai toimintatapojen kansainvälistymistä, mutta painopiste on muuttumassa. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän kehittämissuunnitelmassa 2003-2008 mainitaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisestä seuraavaa:

- kohottaa koulutuksen laatua sekä tehdä tunnetuksi suomalaista koulutusta ja työelämää
- kansainvälistymisen avulla parannetaan koulutuksen ja elinkeinoelämän kilpailukykyä
- varmistetaan, että kaikilla ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla on kansainvälistyvän työelämän sekä monikulttuuristuvan yhteiskunnan edellyttämät tiedot ja taidot
- ammatillisen koulutuksen kansainvälistymistä tuetaan kehittämällä opetussuunnitelmia ja opetusta sekä edistämällä kansainvälistä yhteistyötä
- opettajien kansainvälisiä valmiuksia parannetaan

- ammatillisessa peruskoulutuksessa olevien sekä ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden liikkuvuuden edellytyksiä parannetaan
- ulkomailla suoritettavien opiskelu- ja työssäoppimisjaksojen määrää lisätään ja niiden hyväksilukemiskäytäntöjä tehostetaan
- vastavuoroisen liikkuvuuden mahdollistamiseksi edistetään vieraskielisen opetuksen tarjontaa
- suomalaisten ammatillisten tutkintojen kansainvälistä tunnettavuutta parannetaan.

Kansainvälistyminen on yksi keino, jolla koulutus- ja tutkimusjärjestelmä voi vastata globalisaation mukanaan tuomiin haasteisiin.

Kansainvälistyminen Pohjois-Karjalan ammattiopistossa Joensuussa tekniikan ja kulttuurin yksikössä

Kirjoittaja on toiminut Pohjois-Karjalan ammattiopistossa päätoimisena kansainvälisten asioiden koordinaattorina vuodesta 2003 alkaen. Oppilaitoksen kv-suunnitelman mukaan kv-koordinaattorin tehtävänä on kansainvälisen toiminnan koordinointi, ohjaus ja neuvonta, tiedotus, hanketoiminta ja seuranta. Tehtävät voidaan koota seuraavasti:

- osallistuminen kansainvälisen toiminnan koulutukseen, partneritapaamisiin ja neuvottelupäiville
- oppilaitoksen projekteista tiedottaminen eri tahoille
- meneillään olevien ohjelmien yleinen koordinointi, oppilas- ja asiantuntijavaihtojen järjestely yhdessä alojen opettajien kanssa, raportointi, yhteydenpito sähköpostin ja faksin väli-

tyksellä ja ohjelmassa vaadittavien asiakirjojen valmistelu (käännöstyöt)

- uusien hakemusten valmistelu: ideariihet ammatillisten opettajien kanssa
- hakemusten kirjoitus yhteistyössä ammatillisten opettajien kanssa
- uusien yhteistyötahojen hankinta (postituslistat)
- AMOJTK:n kv-toimintasuunnitelman päivittäminen ja kv-toiminnan kokonaisvaltainen kehittäminen
- kieli- ja kulttuurikoulutuksen koordinointi ja järjestely
- oppilaitoksen kotisivujen päivittäminen kv-toiminnan osalta
- kv-tiimien vetäminen tarpeen mukaan yksiköittäin
- tietopalvelujen kv-infopisteiden luominen ja ylläpito yhdessä tietopalvelun hoitajan kanssa
- teemapäivien järjestäminen
- oppilaitoksen vieraskielisten esitteiden, kalvojen ja vaihto-opiskelijaoppaiden suunnittelu ja päivitys
- osallistuminen PKKY:n kv-tiimin toimintaan
- oppilaitoksen kv-toiminnan seuranta, arviointi ja raportointi.

Opiskelijoiden kokemuksia kansainvälistymisestä

Keväällä 2008 Pohjois-Karjalan ammattiopiston, Joensuu, Tekniikka ja Kulttuurin yksikössä noin 70 opiskelijaa sekä 30 opettajaa keskimäärin vuosittain lähtee ja saapuu vaihtoon/vaihdosta. Hiukan yli puolet näistä on lähteviä opiskelijoita ja opettajia. Vaihtojen aikana opiskelijat ovat työskennelleet vastaanottavassa oppilaitoksessa ja myös sen yhteistyöyrityksissä. Kaikki he antavat palautteen vaihtoajastaan. 100 prosenttia vaihdoissa olleista ovat kokeneet vaihtoajan positiiviseksi asiaksi ja suo-

sittelevat lähtöä muillekin.

Opiskelijoiden antamissa palautteissa toistuvat seuraavat useimmin seuraavat asiat:

- vaihtoaika on ollut useimmiten antoisa ja positiivinen kokemus jota suositellaan myös muille
- kieli- ja kommunikointitaito paranee
- itsenäisyys ja omasta itsestä huolehtiminen paranee
- kulttuurien tuntemus, kommunikointi- ja yhteistyötaito paranee
- ammatillinen tieto-taito ei sinällään lisääntynyt mutta alan laajempi kokonaiskuva paranee
- lähettävän oppilaitoksen antama valmennuskoulutus oli liian vähäistä, jos joskus ollenkaan
- opiskelijan itsensä osallistuminen vaihdon suunnitteluun ja toteutukseen oli liian vähäistä
- asunto koettiin useasti ongelmalliseksi ja sitä enempi mitä suuremmassa kaupungissa vaihtokohde oli
- vastaanottavien niin opettajien kuin opiskelijoidenkin englannin kielitaito koettiin puutteelliseksi
- apuraha koettiin liian pieneksi varsinkin suurissa kaupungeissa.

Kansainvälisen toiminnan toteuttamisen arviointi

Kansainvälisen toiminnan perusanalyysi on tehty Pohjois-Karjalan ammattiopistossa Joensuussa vuonna 2003. Opettajille suoritetun kyselyn avulla haettiin vastauksia siihen, minkälaisena he kokivat ja näkivät kansainvälistymisen omassa työssään. Tämän jälkeen analyysiä on päivitetty vuosittain kokemuksen sekä opiskelijoiden ja opettajien tekemien vaihtoraporttien perusteella. Myös oppilaitoksen

johtotiimi analysoi kansainvälistä toimintaa jokavuotisessa kokouksessaan sekä asettaa uudet tavoitteet seuraavan vuoden kansainvälistä toimintaa varten.

Vahvuudet

- oppilaitosten kansainvälisyyskoordinaattorit ovat sitoutuneet kansainvälisyyden toteuttamiseen sekä sen kirjaamiseen toimintasuunnitelmiin ja tavoitteisiin. Oppilaitosten johto on jo ”lähes” sitoutunut kv-toiminnan lisäämiseen oppilaitoksissaan
- jo olemassa olevat EU-ohjelmat ja niiden myötä kertyvä ohjelmaosaaminen ja -kokemus
- osa henkilökunnasta on innostunut ja kansainvälisyysmyönteistä (esim. kieli- ja kulttuurikoulutukseen omalla ajalla ja kustannuksella haakeutuminen)
- osin tunnustetaan että kansainvälisyys on osa ammatin oppimista eikä erillinen tai ylimääräinen ja sen rahoitus pitää tapahtua osana koulutusohjelmien ja -alojen budjetteja
- oppilaitoksilla on kansainvälisyys- ja toimintasuunnitelmat tulevaisuuden menestyksekkään kansainvälisen toiminnan perustana
- oppilaitoksilla on jo yhteistyöverkostot monien maiden ja oppilaitosten kanssa.

Heikkoudet

- henkilökunnan ja opiskelijoiden kieli- ja kulttuurikoulutus on liian vähäistä. Rahoitus tuottaa ongelmia ja koulutukseen pitäisi olla mahdollisuus ns. normaalina työaikana
- opiskelijat ja opettajatkin ovat arkoja lähtemään vaihtoihin koska ikää ja kokemusta ei vielä ole. Kielitaito koetaan suurimpana puutteena

- vaihtoon lähtemispäätös on monesti vaikeaa ja jää aivan viime tiliaan jolloin valmennuskoulutuksen toteuttaminen ja antaminen ei olekaan enää mahdollista
- kansainvälisyys koetaan entisten tehtävien lisäksi tulevana ylimääräisenä lisätyönä josta ei makseta erillistä korvausta. Kansainvälistä hanketyötä ei mielletä perustehtävään ”opetukseen” kuuluvaksi. Opettajilla näin usein onkin, sillä heidän on erittäin vaikeaa muuttaa jo opittuja toimintatapojaan: jättää jotain vanhaa pois, että voisi lisätä vastaavasti jotain uutta tilalle
- opetussuunnitelmien kehittäminen ja kansainvälistymisen konkreettinen sisällyttäminen niihin ei ole vielä opetushenkilöstön keskuudessa täysin ymmärretty asia. Kansainvälistyminen ei ole vielä konkreettisesti toteutettavina osina jaksojen sisältöä
- suomalaisissa oppilaitoksissa käytössä oleva 5-jaksojärjestelmä ei tue projektimuotoista pitkäkestoista oppimista, joita kansainväliset hankkeet pääsääntöisesti ovat (0,5-1 lukuvuotta). Lukuvuoden suunnittelussa pitäisi huomioida paremmin jatkuvuus jo pedagogisten vaatimustenkin mukaisesti. Hankkeet saattavat keskeytyvät jaksojen vaihtuessa jopa neljäksi kuukaudeksi (2-jaksoa), jonka jälkeen opettajatkin saattavat vaihtua. Kv-jaksojen sovittaminen vastaamaan ulkomaisten partnereiden opiskelujaksoja on vaikeaa
- jaksojärjestelmä ei tue eri aineiden opiskelua rinnakkain eli jaksojen toisiaan tukemista (CLIL). Esim. kansainvälisten hakkeiden integrointi kieliopintoihin on vaikeaa
- kansainvälisten hankkeiden valmennuskoulutus osana valinnaisjaksoja on vaikeaa toteuttaa kun valin-

naisjaksot sijoittuvat vaihtojaksojen jälkeiseen aikaan

- vaihtoihin lähtevien osallistuminen vaihdon suunnitteluun ja valmisteluun on vaikeaa toteuttaa koska lähtijät selviävät vasta viime hetkellä ja tämäkin taas jaksojärjestelmästä johtuen
- hankkeiden elinkaari; hankkeiden valmisteluun ja tulosten raportointiin, evaluointiin ja levitykseen ei ole tarpeeksi aikaa ja mahdollisuutta jos ollenkaan!
- oppilaitosten vieraskieliset sivut ovat suppeat
- resurssien jakaminen kansainvälisiä asioita hoitaville henkilöille. Toiminta lisääntyy voimakkaasti mutta ongelmana on alojen omien kv-koordinaattorien puute ja etenkin projektien vaatima työ; erikoisesti valmisteleva työ ja tulosten levittäminen. Kansainvälisyystoiminnan toteutus jää usein vain kv-koordinaattorien tehtäväksi
- kansainvälisyysuunnitelmat ja budjetointi tehdään oppilaitoksissa kalenterivuositain kun taas toiminta tapahtuu lukuvuositain. Tavoitteet ja tulokset eivät täsmää
- oppilaitoksen käyttämät tietokoneiden käyttöjärjestelmät sekä sovel-lusohjelmat ovat suomenkielisiä ei-vätkä näin ollen tue vierailijoiden tarpeita eivätkä englannin kielen opiskelua ja oppimista.

Uhat

- asenteet; osa opettajista kokee edelleenkin kv-toiminnan ylimääräiseksi työksi josta ei makseta palkkaa
- asenteet; osa opettajista ei ymmärrä kv-toiminnan kansallisia eikä eurooppalaisia tavoitteita
- resurssien puute estää toiminnan

laajentumisen kaikille aloille. Oppilaitosten tulostavoitteet asettavat vaatimuksia mutta eivät anna resursseja. Oppilaitoksilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia järjestää kansainvälistymistä, ei kustantaa vaihtoihin lähteviä eikä maksaa niiden vaatimasta työstä palkkaa

- toiminta riippuu liiaksi vain muutamista henkilöistä, kv-koordinaattoreista eikä heidän varalleen ole olemassa korvaavia henkilöitä.

Mahdollisuudet

- jo hyödynnetyt kansainvälisen toiminnan rahoitusmahdollisuudet (Leonardo, Comenius)
- paikallisten yritysten (niin ulkomailla kuin kotimaassakin) tiiviimpi ja aktiivisempi osallistuminen oppilaitosten kv-toimintaan esim. työssä-oppimispaikkoja tarjoamalla
- asuntolan ohjaajien ja omien opiskelijoiden käyttö osana ulkomaisten opiskelijoiden ja opettajien vapaa-ajan toiminnoissa ja kulttuuriin tutustumisessa
- opiskelijoille ja opettajille sekä oppilaitoksille tarjottujen (EU) koulutus- ja apurahojen hyödyntäminen.
- eri oppiaineiden parempi integrointi tukemaan toisiaan. CLIL, Content and Language Integrated Learning, joka on menetelmä, jossa asiasisältöjä opiskellaan vieraalla kielellä ja mahdollisesti vielä sekä kieltenopettajien ja ammatinopettajien yhteistyönä. Opetuksen jaksotus vaikeuttaa tätä sillä kielten opetus tapahtuu omassa jaksossaan eikä oppilaitoksilla ole varaa maksaa ”yhdistetystä opetuksesta. Ehkä rakkenteita voitaisiin kuitenkin suunnitella ja muuttaa paremmin vastaamaan tarvetta!

- Internetin laajempi käyttö kansainvälisen yhteistyön ja projektien tekemiseen työvälineenä ja osana ammatin oppimista. Yhteistyössä tehtävät eWork-hankkeet antavat tähän hyvän perustan (mm. ”PLIME – Project based Learning Model by International eWork” . Leonardo da Vinci ”transfer of innovation project” 2007-2009 Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymä)

- kansainvälisyyskasvatus pitäisi aloittaa jo heti opiskelun alkaessa, ensimmäisellä luokalla ja koko luokalle tapahtuvana toimintana. Näin kasvaminen kansainvälisyyteen tapahtuisi pikku hiljaa.

- luokan oman opettajan pitää ottaa vastuu luokan kansainvälisyyden toteuttamisesta

- ”Kotikansainvälistyminen”; Internetin ja tulevien vaihto-opiskelijoiden/-opettajien avulla on mahdollista tutustua vieraisiin kulttuureihin. Erilaiset työkulttuurit, -säännöt, -lait, -mahdollisuudet, -edut jne. on mahdollista integroida mihin tahansa opintojaksoon osaksi jakson sisältöä. Opetussuunnitelmat ovat avainasemassa tämän toteuttamiseksi

- kansainvälistyminen on alussa ensisijaisesti opettajien ja muun henkilöstön välistä yhteistyötä johon kuuluvat tutustumisvierailut partnerioppilaitoksiin. Vasta tämän jälkeen on mahdollista käynnistää yhteistyötä ja hankkeita opiskelijoiden välille ja varmistaa toiminnan jatkuvuus.

- oppilaitosten kansainvälistymisen ”tulosten mittaus” tapahtuu useimmiten vaihtomäärien perusteella mutta sen tulisi perustua myös todellisiin kotimaassakin suoritettuihin jaksoihin ja tuntimääriin joista pidetään päiväkirjaa

- kansainvälistyminen pitäisi merki-

tä opintokortteihin suoritusten perusteella.

Lopuksi

Analyysiin kirjattujen arviointien perusteella oppilaitoksen kansainvälistä toimintaa kehitetään eteenpäin. Valitettavasti resurssit ovat rajallisia ja kaikkea ei voida toteuttaa kerralla. Tällä hetkellä näyttää kuitenkin siltä että kansainvälisestä toiminnasta tulee luonnollinen, ja myös pakollinen, osa oppilaitosten opetussuunnitelmia ja toimintaa. Tulevaisuudessa ne oppilaitokset menestyvät, jotka mahdollisimman aikaisessa vaiheessa lähtevät kv-toimintaan mukaan. Oma kokemukseni on, että tähän päästään sitä paremmin ja nopeammin mitä enemmän panostetaan opettajien kansainvälistymiseen ja kielitaitoon. Opiskelijat vaihtuvat vuosittain, mutta opettajat pysyvät ja heidän avullaan toiminta rakennetaan.

Lähteet

Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymän kansainvälisyys-suunnitelma. 2007.
<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/hallinto/yleista/kansainv.htx>